

JAARVERSLAG 2022
COMMISSIE VAN TOEZICHT
BIJ DE GEVANGENIS TE ANTWERPEN

Inhoud

1	DE COMMISSIE VAN TOEZICHT	4
1.1	SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE VAN TOEZICHT BIJ DE GEVANGENIS TE ANTWERPEN	4
1.1.1	<i>Leden op 31 december 2022</i>	4
1.1.2	<i>Aftredende leden 2022</i>	4
1.1.3	<i>KC</i>	4
1.2	WERKING	5
1.2.1	<i>Opdrachten</i>	5
1.2.2	<i>Vergaderingen</i>	5
1.2.3	<i>Bezoeken aan de gevangenis en gesprekken met gedetineerden</i>	6
1.2.4	<i>Good practices</i>	7
1.3	BEHANDELING VAN VERZOEKEN VAN GEDETINEERDEN	7
1.3.1	<i>Aard van het verzoek</i>	7
1.3.2	<i>Aantal grieven</i>	8
2	DE PENITENTIAIRE INRICHTING	9
2.1	DE GEVANGENIS VAN ANTWERPEN	9
2.2	EEN AANTAL PROBLEMEN IN DE GEVANGENIS VAN ANTWERPEN	10
3	HET TOEZICHT	11
3.1	BELANGRIJKSTE THEMA'S DIE WERDEN OPGEMERKT DOOR DE CVT	11
3.1.1	<i>Interne veiligheid</i>	11
3.1.2	<i>Psychische en psychiatrische problematiek</i>	12
3.1.3	<i>Onaangepaste infrastructuur</i>	13
3.1.4	<i>Medische behandeling</i>	14
3.1.5	<i>Varia</i>	15
3.2	TRANSVERSAAL THEMA VAN HET JAAR 2022 : OVERBEVOLKING	17
3.2.1	<i>Evolutie van de (over)bevolking beschreven aan de hand van de cijfers van de gevangenispopulatie</i>	17
3.2.2	<i>Gevolgen van de overbevolking. Grondslapers</i>	18
3.2.3	<i>Gevolgen van de overbevolking. Onze observaties</i>	18
3.2.4	<i>Structurele initiatieven met en zonder gevolgen voor de overbevolking</i>	20
4	HET BEKLAGRECHT	22
4.1	DE KLACHTENCOMMISSIE VAN ANTWERPEN	22
4.1.1	<i>Samenstelling</i>	22
4.1.2	<i>Functioneren</i>	22
4.2	BEDENKINGEN BIJ DE IMPLEMENTATIE VAN HET KLACHTENRECHT	23
4.2.1	<i>Het gebruik van de bemiddeling</i>	23
4.2.2	<i>Het informeren van de gedetineerden</i>	23
4.3	ENKELE VASTSTELLINGEN OP BASIS VAN DE KLACHTEN DIE DE KC ONTVANGEN HEEFT	24
4.3.1	<i>Collectieve straffen, het vermoeden van onschuld en medeplichtigheid</i>	24
4.3.2	<i>Beoordeling toerekeningsvatbaarheid van geïnterneerden door de directie in het kader van tuchtprocedures</i>	24

4.3.3	<i>Recht op aanwezigheid van een advocaat in de procedure van een bijzondere veiligheidsmaatregel (BVM) voor geïnterneerden</i>	25
4.3.4	<i>Het toekennen van compensaties</i>	25
4.3.5	<i>Administratieve slordigheden met consequenties</i>	25
4.3.6	<i>Negatieve houding van de directie t.a.v. de KC</i>	26
4.3.7	<i>Jurist/griffier</i>	27
4.4	CIJFERMATIGE GEGEVENS M.B.T. DE WERKING	27
5	BELANGRIJKE BESLUITEN EN AANBEVELINGEN VOOR 2022	28
5.1	DE OVERBEVOLKING VAN DE GEVANGENIS VAN ANTWERPEN	28
5.2	VEILIGE DETENTIE	28
5.3	INFRASTRUCTUUR EN NETHEID	29
5.4	STRAFCELLEN	30
5.5	DE GEZONDHEIDSZORG IN DE GEVANGENISSEN MOET VERBETERD WORDEN	30
5.6	ZICHTBARE NAMEN OP DE (NIEUWE) UNIFORMEN VAN DE PENITENTIAIRE BEWAKINGSASSISTENTEN	31
5.7	EEN GOED CONTACT MET HET THUISFRONT IS VOOR GEDETINEERDEN UITERST BELANGRIJK	31
6	BELANGRIJKE WERKDOMEINEN EN UITDAGINGEN VOOR 2023	32
6.1	BLIJVEN SENSIBILISEREN OVER DE OVERBEVOLKING VAN DE ANTWERPSE GEVANGENIS	32
6.2	SENSIBILISEREN OVER HET GROOT AANTAL 'GEÏNTERNEERDEN' IN ANTWERPEN EN ELDERS	32
6.3	NAAR EEN DEFINITIEVE OPLOSSING VOOR 'DE GEÏNTERNEERDEN' IN DE GEVANGENISSEN	32
6.4	HET IN UITVOERING BRENGEN VAN HET MOGEN DRAGEN VAN DE EIGEN KLEDIJ	33
6.5	BESTAAN EN BEDOELING VAN CVT EN KC VERDUIDELIJKEN VOOR DE GEDETINEERDEN	33

1 DE COMMISSIE VAN TOEZICHT

1.1 SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE VAN TOEZICHT BIJ DE GEVANGENIS TE ANTWERPEN

1.1.1 Leden op 31 december 2022

1. BONROY Anne-Marie, lid, arts
2. BOVENS Esra, lid, criminoloog, attaché - FOD Binnenlandse Zaken
3. BROSENS Pieter, lid, loontrekkend/zelfstandige in bijberoep; professionele ervaring: sociale architectuur
4. BURGOS Sally, lid, criminoloog, justitieassistent,
5. CLAESSENS Luc, lid, jurist
6. DE CLERCK Sanne, lid, jurist
7. DOCKX Jan, lid, arts
8. EL MORABET Imane, lid, jurist
9. FOETS Etienne, lid, Voorzitter KC, gepensioneerd, ambtenaar, jurist
10. GOEDERTIER Nathalie, lid, referendaris
11. GOOS Anaïs, lid, jurist, advocaat
12. JANSSENS Frederik, **Voorzitter**, cultuurfunctionaris Rode Antraciet, gepensioneerd
13. LAGAE Lieve, lid, bemiddelaar
14. LUYTEN Dirk, lid, gepensioneerd sociaal wetenschapper
15. PARIS François, lid, **Ondervoorzitter**, manager
16. SAS Dorien, lid, medewerker Elegast vzw,
17. VERBESSEM Nicole, **secretaris**, waarnemend hoofdgriffier, gepensioneerd,
18. VERGAUWEN Karen, lid, jurist, kandidaat-gerechtsdeurwaarder

1.1.2 Aftredende leden 2022

1. DE GROOF Helena, lid, jurist
2. PEERAER Marc, lid, ere-magistraat,
3. FRANCUS Katarina, lid
4. LAMMENS Clara, lid, jurist, advocaat
5. HEYMANS Marcel, lid
6. GOEDEMÉ Dieuwke, lid

1.1.3 KC

FOETS Etienne (Voorzitter KC)
DE CLERCK Sanne
GOOS Anaïs

1.2 WERKING

1.2.1 Opdrachten

De werking van een Commissie van Toezicht (hierna: Commissie of CvT) wordt beschreven in de artikels 26 tot en met 31 van de Basiswet van 12.01.2005.

Ten opzichte van de penitentiaire administratie oefent de Commissie een onafhankelijk en extern toezicht uit op de behandeling van de gedetineerden en op de naleving van de voorschriften binnen de gevangenis; zij heeft dus tot taak te waken over de levensomstandigheden en de behandeling van de gedetineerden in de gevangenis.

De huidige CvT voert volgende opdrachten uit:

- onafhankelijk toezicht uitoefenen op de gevangenis waarvoor ze bevoegd is, op de bejegening van de gedetineerde personen en op de naleving van de hen betreffende voorschriften;
- advies en inlichtingen verstrekken aan de CTRG m.b.t. het welzijn van de gedetineerde personen en hieromtrent voorstellen doen;
- bemiddelen tussen de gedetineerde personen en de gevangenisdirectie indien nodig om een concreet probleem op te lossen;
- een jaarverslag opstellen.

Meer bepaald voeren de leden van de CvT hun opdrachten uit door het vervullen van volgende taken:

- de gevangenis bezoeken (minstens éénmaal per week);
- de documenten en registers van de gevangenis raadplegen;
- gesprekken voeren met gedetineerde personen, het gevangenispersoneel, de gevangenisdirectie, alsook met enig ander persoon die informatie kan verstrekken over de werking van de gevangenis en de bejegening van gedetineerde personen;
- bemiddelen tussen gedetineerde personen en de gevangenisdirectie indien dit nodig is om een concreet probleem op te lossen;
- deelname aan de maandelijkse vergadering van de Commissie van toezicht;
- bezoekverslagen en een jaarverslag opstellen;
- adviezen en voorstellen formuleren t.a.v. de CTRG om de bejegening van de gedetineerde personen te verbeteren;
- het behandelen van klachten van gedetineerde personen tegen beslissingen van de gevangenisdirectie.

Zij heeft daartoe uitgebreide controlebevoegdheden. Om hun taak te kunnen uitoefenen, mogen de leden van de Commissie direct en zonder toezicht in contact treden met de gedetineerden, hebben zij inzage in de boeken en bescheiden, registers tuchtsancties en individuele gegevens van de gedetineerden.

1.2.2 Vergaderingen

De CvT Antwerpen vergadert één dinsdag per maand om 18.15 uur; tijdens de zomermaanden is er één vergadering; de uitnodiging tot de vergadering vermeldt ook de agendapunten en de data van de daaropvolgende vergaderingen worden ook vermeld.

Tijdens de pandemie werd er ofwel vergaderd in de kapel van de gevangenis, ofwel 'online'.

Op de vergadering worden de klachten van gedetineerden en de eventueel reeds ontvangen antwoorden van de algemeen Directeur/Directie besproken en geëvalueerd; verder wordt getracht een antwoord te vinden op de problemen waarmee een maandcommissaris zich geconfronteerd zag of zou kunnen zien, worden wetswijzigingen in verband met detentie te berde gebracht en zoveel mogelijk geduid, alsmede de praktische werking van de CvT, enz.

De CvT Antwerpen vergaderde in 2022 in de kapel van de Gevangenis, wegens voldoende ruimte en verluchting (Covid), in mei in 'De Haringrokerij', Kronenburgstraat 34 te 2000 Antwerpen. Vanaf juni 2022 in het lokaal CK4 in de Gevangenis.

In de periode 01.01.2022 t/m 31.12.2022 hield de CvT Antwerpen 11 vergaderingen waarvan

- Fysieke vergaderingen in de kapel van de PI Antwerpen, Lokaal CK4 en één keer in 'de Haringrokerij' op een dinsdag om 18.15 uur, te weten op 19.04.2022, 31.05.2022, 28.06.2022, 02.08.2022, 27.09.2022, 18.10.2022, 22.11.2022, 20.12.2022;
- en, gelet op de wereldwijde Covid 19-pandemie, 3 ZOOM videovergaderingen om 18.15 uur, te weten op 18.01.2022, 22.02.2022, 22.03.2022.

Directeur mevr. An Janssens is vanaf eind februari/begin maart 2020 aangeduid als waarnemend inrichtingshoofd en, de Voorzitter heeft met haar een maandelijks gesprek kunnen houden; verder werd er door de Voorzitter schriftelijk via email gecommuniceerd.

1.2.3 Bezoeken aan de gevangenis en gesprekken met gedetineerden

Op de maandelijkse vergaderingen van de CvT Antwerpen wordt telkens overeengekomen wie voor welke maand als maandcommissaris zal optreden; er is gekozen om telkens met 2 maandcommissarissen te werken die elkaar vanaf de 1ste of 15de van de maand overlappen zodat opvolging van en feedback geven over de klachten efficiënter verloopt.

Elke gedetineerde kan een gesprek aanvragen met de CvT om zijn opmerkingen, bezwaren en/of klachten kenbaar te maken over zijn behandeling en/of de leefomstandigheden in de gevangenis (zoals bv. voeding, kleding, tuchtstraffen, racisme, bezoek, fouilleringen, agressie, medische verzorging, scholing, bibliotheekbezoek, enz.).

Het aanvragen van een gesprek gebeurt door het posten van een briefje in één van de brievenbussen van de CvT Antwerpen die zich in de centrale ruimte op iedere verdieping van de gevangenis bevindt (3 brievenbussen op de mannenafdelingen, 1 brievenbus op de vrouwenafdeling en 1 op vleugel F, waar in principe de geïnterneerden verblijven). Er is ook een postbus bij de afdeling 'Halve Vrijheid'. Uitzonderlijk krijgen we een mail van de CTRG over een gedetineerde die vraagt om een bezoekje te krijgen.

De maandcommissaris doet dan minstens 1 x per week op een zelf te bepalen dag en uur een ronde langs alle voormelde brievenbussen, neemt de klachtbriefjes eruit en spreekt met de klagers; indien de klacht niet onmiddellijk afgehandeld kan worden, wordt deze per email overgemaakt aan de Directeur/inrichtingshoofd die, na onderzoek, de maandcommissaris een antwoord bezorgt.

De maandcommissaris geeft, indien nodig, feedback aan de klager waarna in principe het incident wordt afgesloten.

In de volgende tabel zijn de leden vermeld die in de periode van 01.01.2022 t/m 31.12.2022 optraden als maandcommissaris. De tabel vermeldt verder de data dat de gevangenis werd bezocht.

Maand	Maandcommissarissen	Data bezoek gevangenis
Januari	Lieve Lagae, Kathy Francus, Dirk Luyten	7/01, 15/01, 22/01, 29/01
Februari	Dirk Luyten, Clara Lammens	5/02, 12/02, 19/02, 24/02, 26/02
Maart	Frederik Janssens, Annemie Bonroy	6/03, 9/03, 15/03, 20/03, 27/03
April	Sanne De Clerck, Frederik Janssens	7/04, 14/04, 23/04
Mei	Anaïs Goos, Pieter Brosens	4/05, 15/05, 21/05, 28/05
Juni	Kathy Francus, Dirk Luyten	5/06, 12/06, 19/06, 20/06, 22/06, 25/06
Juli	Dirk Luyten, Frederik Janssens, Sally Burgos	2/07, 9/07, 16/07, 31/07
Augustus	Sally Burgos, Anaïs Goos, François Paris, Lieve Lagae	5/08, 11/08, 18/08, 22/08, 24/08, 25/08
September	Lieve Lagae, François Paris, Frederik Janssens, Dirk Luyten, Luc Claessens	1/09, 3/09, 5/09, 7/09, 12/09, 16/09, 22/09, 27/09
Oktober	Dirk Luyten, Luc Claessens, Dieuwke Goedemé	8/10, 19/10, 30/10
November	Pieter Brosens, Karen Vergauwen, Lieve Lagae	6/11, 12/11, 20/11
December	Dorien Sas, Annemie Bonroy, Luc Claessens, Lieve Lagae, François Paris	4/12, 7/12, 16/12, 21/12, 30/12

Figuur 1 Overzicht van maandcommissarissen en data bezoek aan gevangenis, 2022

In de mate van het mogelijke werden in de periode 01.01.2022 tot 31.12.2022 door de commissieleden volgende studiedagen/vergaderingen bijgewoond:

- 14.05.2022, Dag van de CvT's
- 10.12.2022, Sessie Nieuwe leden CvT, Brussel
- 10.12.2022, vergadering Voorzitters CvT, Brussel

1.2.4 Good practices

Voor 2022 zijn nog volgende *good practices* te vermelden:

- Er is gewerkt aan een protocol voor de maandcommissaris. Met dit protocol komen alle leden mee op één lijn te staan.
- Op de verschillende stakingsdagen is de checklist van de CTRG ingevuld en werd de toestand ter plaatse gecheckt.
- Door de directie is er een kast ter beschikking gesteld om formulieren in te bewaren.

1.3 BEHANDELING VAN VERZOEKEN VAN GEDETINEERDEN

1.3.1 Aard van het verzoek

De CvT maakt een onderscheid tussen klachten en grieven. De gedetineerde kan zijn klacht of grief in daarvoor bestemde brievenbussen deponeren.

In de gevangenis staan zes brievenbussen van de CvT:

- Aan het “Centrum” op het gelijkvloers
- Aan het “Centrum” op de eerste verdieping.
- Aan het “Centrum” van de tweede verdieping.
- Op “Vleugel F”.
- Op de “vrouwenafdeling”.
- Aan de ingang van “Halve vrijheid”.

Klachten

Wanneer een gedetineerde het niet eens is met een individuele beslissing genomen door of in naam van een directeur, of de afwezigheid van een dergelijke beslissing, kan hij een klacht indienen via de CvT. Dat gebeurt met een klachtenformulier. De maandcommissaris kijkt erop toe dat het juiste formulier behoorlijk is ingevuld. Hij stuurt (scan/foto) het formulier en mogelijke bijlagen per direct door naar de voorzitter(ster) van CvT Antwerpen klachtencommissie en in CC naar klachten@ctr-klachten.be.

De klachtencommissie zorgt voor de verdere behandeling (zie verder 4. Het beklagrecht)

Grievens

Andere door de gedetineerde gemelde problemen worden grievens genoemd. Deze kunnen door de gedetineerde gemeld worden door het deponeren in één van de brievenbussen van een “Antwerps” rapport briefje, een los velletje papier of een gesloten omslag.

Met elke gedetineerde die een grief meldt, wordt door de maandcommissarissen contact genomen.

Er volgt een gesprek. In overleg met de gedetineerde is dit aan of in de cel of, en dat is meestal zo, in een van de gesprekslokalen op de secties.

1.3.2 Aantal grievens

Voor het aantal klachten verwijzen we naar 4. Het beklagrecht. Hieronder nemen we het aantal grievens op waarover een verslag werd opgemaakt.

Maand	Gerapporteerde grievens
Januari	25
Februari	27
Maart	17
April	12
Mei	12
Juni	42
Juli	38
Augustus	21
September	29
Oktober	17
November	12
December	16

Figuur 2 Overzicht van gerapporteerde grievens per maand, 2022

2 DE PENITENTIAIRE INRICHTING

2.1 DE GEVANGENIS VAN ANTWERPEN

De gevangenis van Antwerpen is gevestigd te 2000 Antwerpen, Begijnenstraat 42. Deze gevangenis werd gebouwd tussen 1854 en 1859 door architect Joseph Dumont volgens de inzichten van Edouard Ducpétiaux, toenmalig inspecteur-generaal van het gevangeniswezen.

Het resultaat is een cellulaire gevangenis op basis van het panopticon-model, een stervorming gebouw met een centrale kern en daarop aansluitend drie vleugels, waarvan twee met cellen op drie niveaus en één met cellen op vier niveaus. In de tweede helft van jaren '70 werd de gevangenis grondig gerenoveerd waarbij de verschillende vleugels werden aangepakt.

In 1978 waren vleugel C en de overdekte wandeling aan de beurt. In de jaren '80 werd binnen de muren een nieuwbouw gerealiseerd voor de afdeling halve vrijheid, werd vleugel B onder handen genomen en werd de bestaande centrale kern volledig gesloopt en heropgebouwd in vier niveaus. In 1995 werden vleugel A en de keuken vernieuwd. De inrichting voorzag in 2000 een renovatie van de psychiatrische afdeling en de afdeling voor vrouwelijke gedetineerde; in de loop van de volgende jaren werden wandeling A en B volledig gemoderniseerd en in 2010 werd het administratief complex gehuisvest in een voormalige ambtswoning.

De gevangenis is een arresthuis voor mannen en vrouwen en kent een gesloten regime. De gevangenis Antwerpen heeft een totale capaciteit van 439 plaatsen. Daarvan zijn 48 plaatsen voorbehouden voor vrouwelijke gedetineerden.

In de gevangenis Antwerpen bevindt zich tevens een psychiatrische afdeling (vleugel F of de annex), met een capaciteit van 55 plaatsen. Bij CB 147 van 02.01.2019 werd in de gevangenis Antwerpen tevens een bijkomende Afdeling tot Bescherming van de Maatschappij (ABM) ingericht die uit 9 plaatsen bestaat voor mannelijke geïnterneerden en deel uitmaakt van vleugel F (wet van 5 mei 2014 betreffende de internering; CB nr. 140ter van 30 juli 2018 en CB 147 van 02 januari 2019). Op de ABM kunnen geïnterneerden geplaatst worden door de verschillende KBM's. Deze bijkomende ABM in Antwerpen werd opgericht om een betere spreiding mogelijk te maken van de categorie geïnterneerden met een ernstige agressieproblematiek, of die veel gedragsproblemen vertonen en om die reden een serieuze uitdaging vormden voor de draagkracht van de bestaande afdelingen of inrichtingen voor de bescherming van de maatschappij. In Antwerpen kunnen dus maximaal 9 geïnterneerden gelijktijdig onder dit statuut verblijven. Andere geïnterneerden verblijven in principe ook allemaal op de psychiatrische afdeling (hoewel er uitzonderlijk ook geïnterneerden op de gewone cellulaire afdelingen kunnen verblijven). Voor de plaatsing op de psychiatrische annex is het juridisch statuut in feite ondergeschikt. Er wordt vooral naar de problematiek van de gedetineerden gekeken. In de praktijk gaat het om mensen met een psychiatrische problematiek, met een zekere kwetsbaarheid, zwakbegaafden/mentaal gehandicapten, zedendelinquenten, kortom mensen die op een of andere manier gebaat kunnen zijn met de extra omkadering van de medische dienst/zorgequipe en die iets kunnen hebben aan het activiteitenaanbod. Verschillende diensten kunnen gedetineerden aanmelden voor Vleugel F (bewaking, PSD, JWA, Vagga, medische dienst/zorgequipe, ...). Ook de directie kan op het rapport een inschatting maken in het contact met de gedetineerden. Ook qua regime, zorgaanbod e.d. wordt geen onderscheid gemaakt naar gelang van het juridisch statuut waaronder iemand hier verblijft (beklaagde, veroordeelde, definitief of niet-definitief geïnterneerde). Alle gedetineerden die op vleugel F verblijven kunnen van het volledige zorg- en activiteitenaanbod gebruik maken, tenzij er middels een tuchtsanctie, BVM of IBVR bepaalde beperkingen worden opgelegd.

De afdeling beperkte detentie kan 26 gedetineerden herbergen.

Twee derde van de capaciteit bestaat uit éénpersoonscellen, maar door de overbevolking wordt het overgrote deel bewoond door twee, en vaak drie personen. Daarnaast zijn nog cellen beschikbaar voor twee, drie, vier en zes personen, die ook omwille van overbevolking vaak door meer dan het voorziene aantal personen worden bevolkt.

Bij binnenkomst krijgt een gedetineerde een onthaalpakket met de volgende producten: 3 vellen schrijfpapier – 3 enveloppes – 1 stylo – 1 shampoo/douchegel 20ml – 1 handzeep 125gr – 1 tandenborstel – 1 tube tandpasta 125ml – 1 scheermesje – 1 kam. Verder krijgen ze een pakket met 10 pakjes confituur van 25 gr., 10 pakjes boter van 20 gr. en klontjes suiker. Confituur, boter en suiker worden wekelijks aan de gedetineerden bezorgd. Op sectie krijgen ze ook nog 1 rol toiletpapier per week. Indien de gedetineerden geen geld ontvangen van buiten, krijgen ze wekelijks 6 euro van de gevangenis. Sommige gedetineerden krijgen af en toe 7 euro van het beschermingscomité. Verder zijn er nog mogelijkheden om via de sociale stock een waterkoker of kleren te krijgen. De sociale stock en de wekelijkse steun van 6 euro wordt via het steunfonds gefinancierd (vb. Winsten uit verkoop van kantineproducten, huur van TV's, enz.). Het onthaalpakket, confituur, boter, suiker en toiletpapier wordt door de overheid gefinancierd.

2.2 EEN AANTAL PROBLEMEN IN DE GEVANGENIS VAN ANTWERPEN

Terugblik op 2022 met enkele statistieken vanuit de directie inzake de groei van een aantal problemen in het Antwerps arresthuis:

- 4.077 tuchtprocedures of aanverwanten, dat zijn er gemiddeld 11 per dag, 7 dagen van de week. De dienst werd uitgebreid van 1 naar 2 personeelsleden per dag.
- 308 gsm's gevonden.
- 436 keer drugs gevonden met een totaal van 9530 gram.

De problematiek van de overgooiproblematiek wordt steeds erger. Dit heeft grote invloed op het geweld en de bendevoering in de gevangenis. De vrees leeft bij de directie dat er vroeg of laat ook andere illegale voorwerpen worden overgegooid.

Er is overleg met parket en politie.

3 HET TOEZICHT

3.1 BELANGRIJKSTE THEMA'S DIE WERDEN OPGEMERKT DOOR DE CVT

3.1.1 Interne veiligheid

Vele gedetineerden die we spreken ervaren een diep gevoel van onveiligheid binnen de muren van de gevangenis. Dat is te wijten aan openlijk en bijna onontkoombaar dealen én gebruiken van drugs. In sommige gevallen gebeurt dit zelfs onder de ogen en dus met medeweten van PBA's.

De directie beaamt dat de sfeer op de wandelingen alsmaar grimmiger wordt. Er is de aanwezigheid van een aantal criminele hoofden uit de georganiseerde misdaad die ook binnen de muren proberen hun stempel te drukken en een lucratieve handel op te zetten. Sommige zijn gekend maar het is moeilijk om zonder sluitende bewijzen en argumenten in te grijpen. Er is verder een overgooiproblematiek waarbij men heel behendig is geworden in het gooien over de gevangensmuren van hele pakketten met drugs en gsm's. Hierdoor komen wandelingen in het teken staan van leveringen ontvangen en verdelen. Men heeft verder een systeem gevonden om de voorzetramen kapot te maken, waardoor men de overgegooiden goederen via de cel binnen kan trekken zodat de controles aan het einde van de wandeling negatief zijn. Hierdoor zijn er op zeer veel cellen gsm's binnengesmokkeld. Gedetineerden kunnen op internet en ongestoord bellen via de smartphone die ze hebben laten overgooien. Doordat er meer middelen zijn om handel te drijven, wordt er ook meer handelgedreven. Illegalen of mensen zonder geld worden ingezet als muilezel: ze doen quasi alles voor een pakje tabak, en de grote vissen blijven zo buiten schot.

Naast de aan drugs gerelateerde problemen voelen gedetineerden zich soms om andere redenen niet veilig.

Observatie 15 januari 2022 - Interne veiligheid gedetineerden: afpersing

X wordt onder druk gezet door andere gedetineerden met de vraag drugs en/of gsm's door te geven en te laten circuleren in de gevangenis. Hoewel de directie hem (voor zijn eigen veiligheid) van werk heeft doen veranderen, is hij op de wandeling alsnog in elkaar geslagen geweest. Hij werd bestempeld als klikspaan. Na overleg met de directie blijkt dat betrokkene inderdaad aangevallen is geweest. Echter spelen er verschillende nuances waarmee rekening moet worden gehouden in het verhaal/de grief van de gedetineerde. De directie gaf wel aan melding te maken van de vechtpartij bij het Parket zoals ook gevraagd werd door de gedetineerde in kwestie. (DL)

Observatie 22 januari - Onveiligheidsgevoelens

X beweert dat hij zich helemaal niet veilig voelde in zijn eerste cel. Hij beweert dat daar openlijk gedeald werd. Discussie over de cellen leidde tot cachot. In zijn huidige cel is hij tevreden met zijn celgenoot. Algemeen vindt hij de Antwerpse gevangenis een onveilige plek. Hij zou liever gedetineerd worden in Nederland omdat hem dat een veiliger gevoel zou geven. (DL)

Observatie 19 juni - Interne veiligheid gedetineerden

De problemen in de cel hopen zich op. Na het bezoek van vorige week blijken de problemen vandaag nog erger. We krijgen grieven binnen van beide celgenoten. Bovendien blijken beide mannen covid-

positief en zitten zij samen in dezelfde cel in isolatie. Ze mogen niet meer op wandeling. X blijft stellen dat hij seksueel en psychisch geterroriseerd wordt door zijn celgenoot Y. Hij lijkt ten einde raad en dreigt opnieuw met ophanging en vreest geweld. De cel is te klein en hij heeft geen beweging. Hij vraagt dringend een andere cel en hoopt op een spoedig gesprek met zijn advocaat. De directie reageert snel op onze vraag en geeft de opdracht een oplossing te zoeken. Dat zal echter pas de volgende dag kunnen gebeuren. Want vandaag staakt het personeel. (DL)

Observatie 2 juli - Interne veiligheid gedetineerden

X schrijft op een briefje “Ik heb uit het niets en voor niets een klop gekregen van een geïnterneerde.” Dit wordt bevestigd in een ‘Rapport aan de directeur’. Y is tijdens de etensbedeling naar zijn buur X gestapt en heeft hem een slag in het gezicht gegeven. PBA’s hebben snel ingegrepen en beide heren op cel gezet. Y verwacht dat wij of de directie voor hem een klacht indienen. De directie verwittigt bij feiten van agressie altijd de Procureur des Konings. Dat zal in dit dossier nog gebeuren. Als betrokkene uit eigen naam ook nog klacht wil indienen moet dit via zijn advocaat, of door zelf een brief naar de Procureur des Konings te schrijven. We stellen ons de vraag of de betrokkene hierbij niet kan geholpen worden. (DL)

3.1.2 Psychische en psychiatrische problematiek

In de gevangenis treffen we herhaaldelijk mensen die eigenlijk in een psychiatrische setting thuishoren. Het kan niet anders dat een aftands en overbevolkt arresthuis hier in gebreke blijft. Dat geldt zeker voor de geïnterneerden die er eigenlijk niet thuishoren. Het aanwezige personeel verzekert ons dat ze hun grote best doen om met de nodige aandacht en zorg te bejegenen. Maar de hele situatie van de Antwerpse gevangenis en de vele andere gedetineerden op de afdeling voor geïnterneerden houden hun beperkingen in.

Daarnaast kunnen ook gedetineerden zonder psychiatrische problematiek nood hebben aan psychologische bijstand. We denken dat het een gezonde reflex is om te willen reflecteren, praten en proberen te verwerken.

Observatie 22 januari - Psychiatrische problematiek in gevangenis

X is onrustig en klaagt erover dat de informatie die de directie over hem voorhoudt niet klopt. Hij voelt zich voortdurend van het kastje naar de muur gestuurd. Hij heeft herhaaldelijk gevraagd voor een celgenoot omdat hij behoefte heeft aan wat gezelschap. Doordat dit wordt afgewezen neemt hierdoor zijn frustratie en agressie toe. Onderliggend blijkt dat X momenteel erg zenuwachtig is met betrekking tot een mogelijke transfer naar een psychiatrische inrichting waar hij zelf sterk naar uitkijkt. Maandag zal de rechtbank uitspraak doen. Alle adviezen zouden positief zijn. Hij zegt dat de onzekerheid over die transfer de afwezigheid van een celgenoot nog zwaarder doet wegen en hem nog meer gefrustreerd maakt. De week daarop krijgt X slecht nieuws. Er was een plaats voor hem in de psychiatrie, alle adviezen waren positief, doch de KBM wil hem niet laten gaan. (DL)

Observatie 20 en 21 juni - Psychiatrische problematiek in gevangenis

X verblijft in een ontmantelde cel op de F-sectie. Volgens de directie verbleef hij één dag in een gewone cel waar hij veel schade aanrichtte. Een ontmantelde cel is een vandaalbestendige cel met een beperkt aantal voorwerpen. De gedetineerde heeft wat van zijn eigen spullen op cel, er is een TV (achter een beschermende plaat) en de gedetineerde kan zelf zijn toilet bedienen. De cel heeft wel een kale indruk en de muren zijn beschreven door vorige bewoners. Bij het binnekomen blijkt de cel

volledig onder water te staan. S. zit in pyjama op bed, een aantal van zijn spullen staan droog andere zijn nat. Hij heeft enkele boekjes en kleur stiften. Hij heeft tabak ter beschikking, vuur moet gevraagd worden. In de loop van de voormiddag heeft hij, door het werpen van een handdoek en papier in het toilet, zijn cel onder water gezet. Het onder water zetten van de cel is al regelmatig gebeurd, meer bepaald op dagen dat hij zich niet goed voelt. De man wordt omschreven als een persoon met autistische kentrekken. Volgens de directie heeft hij veel duidelijkheid en voorspelbaarheid nodig. Hij zou heel agressief kunnen worden als dat niet het geval is. Ook in ons gesprek ervaren we dat voor een blijvend rustig gesprek het aangewezen is om zelf erg vriendelijk en soepel met hem om te gaan. Op vragen om zelf dingen te doen, bijvoorbeeld helpen bij het ontstoppen van de lavabo, gaat hij niet in. Voor zover we dit zelf kunnen en mogen oordelen komt hij over als een man met een zwakkere begaafdheid en beperkingen in de sociale omgang. Volgens de directie is er op de afdeling met vaste mensen die hij begint te kennen een modus vivendi gevonden. Betrokkene zit hier duidelijk niet op zijn plaats. De toestand van zijn cel is lamentabel. We hebben bij het personeel enkel mensen gezien die vriendelijk trachten er het beste van te maken. Voor de familie is een speciale bezoeksregeling getroffen.

Observatie 19 februari - Non-binaire persoon in de gevangenis

X legt uit dat het voor een non-binair persoon niet evident is om in een gevangenis te verblijven. Hij krijgt vreemde commentaren op zijn persoon, en ervaart dat zijn mensenrechten (recht op privacy, recht op onderwijs) geschonden worden. Hij vraagt ook psychologische begeleiding: in de cel naast hem zou een suïcidepoging plaats gevonden hebben. Hij was erg onder de indruk. Een gesprek zou goed geweest zijn. Aan EPI vraagt hij om een afdeling voor non-binaire personen te voorzien. (FJ)

Observatie 15 januari 2022 - Nood aan psychologisch bijstand

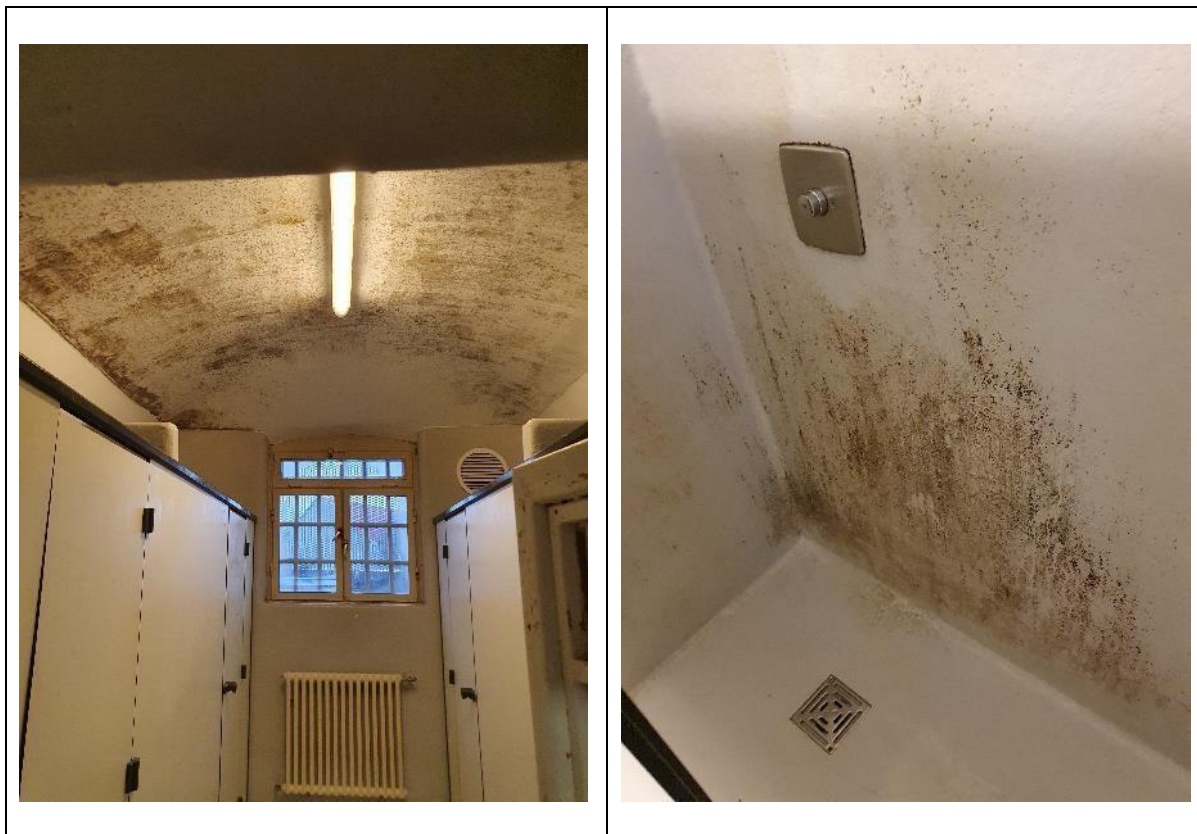
We spraken X die erg aangedaan is waardoor hij recent in de gevangenis terecht is gekomen is. Het heeft hem helemaal mentaal onderuit gehaald. Hij erkent verward de gevangenis te zijn binnengekomen en de eerste weken nauwelijks aan slapen toe kwam en zo een zenuwinkering nabij was. Hij kan alles wat er is gebeurd maar moeilijk verwerken en vroeg om die reden herhaaldelijk om op gesprek te kunnen gaan bij een psycholoog. Tot op heden heeft hij niemand gezien. Een PBA aan wie hij dezelfde vraag stelde suggereerde de psychiater te zien en om medicatie te vragen. Daar werd hij helemaal boos om. Het gaat er niet om dat hij gek is en wil al helemaal niet aan de pillen. Hij heeft nood aan een gesprek (meerdere) om te kunnen plaatsten wat aan hem is overkomen en hoe de zaken verder moeten. Hij zag de dokter maar dat heeft geen soelaas gebracht. Hij sprak de PSD, die zei dat dit niet voor hen is. Hij heeft een briefje aan VAGGA geschreven maar daar kwam geen reactie. De directie stuurt onze vraag door naar PSD, JWA, VAGGA en het beschermcomité. In een gesprek met de directie geeft X aan niet verward of psychotisch te zijn, gewoon verdrietig omwille van de situatie en het verlies van zijn kinderen. Vanuit het beschermingscomité komt de reactie dat zulke aanvragen voor het beschermingscomité perfect gepast zijn en zij contact zullen opnemen. (DL)

3.1.3 Onaangepaste infrastructuur

De gevangenis van Antwerpen dateert van 1859 en is uitgeleefd. Er ontstaat schimmelvorming, verf bladert af, noodlichtjes branden niet, wc's in strafcellen geraken niet doorgetrokken, lavabo's lekken, ventilatoren in strafcellen maken teveel lawaai door gebrekkig onderhoud.

Observatie 29 januari - Schimmel in de douches

X klaagt schriftelijk en samen met zijn celgenoten over de toestand van de douches die van boven tot beneden onder de schimmel zitten. We bezoeken de douches en nemen enkele foto's die deze beweringen bevestigen. (DL)



Figuur 3 Schimmel in douches

Observatie 2 juli 2022 - Schade door het vallen van een deel van de verlichtingsinstallatie?

X en Y werden geraakt door een deel van de verlichtingsinstallatie die naar beneden viel. Beiden beweren geraakt te zijn, op de schouder, op de rug. De medische dienst heeft beide heren onderzocht en er werden geen verwondingen vastgesteld

3.1.4 Medische behandeling

Er zijn regelmatig grieven die betrekking hebben op de medische behandeling.

Observatie 12 november 2022 – gezondheid / medische behandeling

X heeft twee weken geleden de melding gekregen dat hij schurft heeft. Hij heeft al gevraagd aan een chef of zijn cel ontsmet kan worden en zijn matras vervangen. Als antwoord kreeg hij dat er geen andere matrassen zijn. Hij wil zich nu langs deze weg richten tot de directie met deze tweeledige vraag: kan de cel ontsmet worden en de matras vervangen? De directie meldde dat er nieuwe behandelingen op de markt zijn die maken dat de ingrijpende maatregelen die vroeger van kracht waren nu niet meer nodig zijn. (PB)

Observatie 30 oktober 2022 – gezondheid / medische behandeling

X maakt zich zorgen over zijn overgewicht en probeert daarom gezond te eten en voldoende aan sport te doen (hij is sportfatic). Met geen enkele dokter heeft hij problemen en hij voelt zich altijd met respect behandeld. Toen de gedetineerde echter naar dokter Y ging voor een bloedanalyse werd hij grof behandeld. De dokter zou m.b.t. zijn overgewicht gezegd hebben: “dan moet je maar minder eten” en ook “dit is geen supermarkt”. De gedetineerde voelde zich gekleinereerd en zonder respect behandeld. Zo heeft hij niet de kans gekregen zijn medische bezorgdheden te delen, dit brengt zijn behandeling in het gedrang. De gedetineerde deed zijn verhaal ook tegen de directie. In zijn dossier werd genoteerd dat hij bij een andere dokter kan komen als hij nog eens de dokter aanvraagt. (PB)

Observatie 19 februari - geïnterneerden en hun medicatie

X is reeds 25 jaar geïnterneerd, en dit interneringsparcours verloopt niet vlekkeloos: gevangenis in en uit. Hij heeft al in Zelzate gezeten en in een FPC, nu weer in de gevangenis. Door die jarenlange opsluiting ervaart hij detentieschade, en veel boosheid. Hij heeft het gevoel uitgedaagd en getest te worden, en dan krijgt hij rapporten i.v.m. ‘bedreiging’. Hij wil aanklaarten dat hij (opnieuw) antipsychotica kreeg. Dit heeft bij hem een averechts effect. Door die medicatie kreeg hij in het verleden hallucinaties en wanen. Hij heeft expliciet gevraagd om geen antipsychotica te geven, omdat dit boosheid doet opflakkeren. Hij heeft de inname stopgezet. (FJ)

3.1.5 Varia

Observatie 19 februari 2022 - Tegenstrijdige bejegening door verschillende PBA's

X verblijft reeds anderhalf jaar in de gevangenis. Zij is werkzaam als sportfatic. Er is een afspraak dat ze gedurende de lege uren in het uurrooster zelf mag sporten. Als een welbepaalde kwartierchef op de gang is mag ze niet sporten, “bij gebrek aan personeel”. (FJ)

Observatie 6 maart 2022 - Opgesloten in de douche

Om een celcontrole te kunnen doen wordt X opgesloten in een douche. Uiteindelijk blijft hij twee uur opgesloten in die douche. De gedetineerde protesteert tegen deze gang van zaken. Directielid Y stelt zich ook de vraag of de douche de juiste ruimte is om zo lang te wachten en zal alternatieven onderzoeken. (FJ)

Observatie 7 april 2022 - Diefstal van nieuwe schoenen

X heeft in een strafcel gezeten. Terug in zijn cel constateert hij dat zijn schoenen verdwenen zijn. Hij wenst dat PBA's en de directie onderzoeken wie zijn schoenen zou kunnen meegenomen hebben. Hij vermoedt dat zijn eertijdse celgenoot, die op transfer is vertrokken, de schoenen meegenomen heeft. Als hij zijn boosheid over het ontvreemden van zijn schoenen uit, dan maken sommige PBA's zich vrolijk. Hij is ook verwonderd over de suggestie van de directie om zelf een brief te schrijven naar de ‘Procureur Generaal’. Ondertussen heeft ‘het bad’ uitgezocht dat de voormalige celgenoot die naar Tongeren werd getransfereerd inderdaad de schoenen heeft meegenomen. Deze worden teruggestuurd. (FJ)

Observatie 3 september 2022 - Welles – Nietes over opvangen van over de muur gegooid tennissenballen

X vindt dat hij een zware tuchtstraf kreeg: hij is zijn werk als fatik kwijt en kreeg 15 dagen tucht. Hij beweert dat hij op de wandeling aanwezig was. Er werd een en ander over de muur gegooid, maar hij had daarmee niets vandoen. De PBA's en de directie beweren dat hij de spilfiguur zou zijn bij het ontvangen en verdelen van de inhoud van deze ballen. Hij ontkent dit hevig en vindt dat hij deze straf niet verdient. De maandcommissaris meldt dat hij klacht kan indienen bij de KC, dan kan hierover gedelibereerd worden. Volgens de directie zijn er bewijzen. (FJ)

Observatie 18 augustus – Incident met politie in een cel van het Justitiepaleis

X (een jongen van 19 jaar) maakt melding van het feit dat hij in de cel van het Justitiepaleis hardhandig aangepakt is door een overmacht van zes politieagenten met zwarte handschoenen. Hij werd op de grond gegooid, geslagen en gestampt, zowel in het aangezicht, de ribben aan de linkerkant, de benen en armen. Hij werd duizelig en kon niet meer ademen. Er werden hem zwarte ijzeren handboeien omgedaan die veel te strak zaten (de jongen is eerder mollig en breed gebouwd) en die snijwonden veroorzaakt hebben (nog zichtbaar). Aan zijn linker pols draagt hij een verband, hij zegt dat de wonden daar nog open zijn. Men kan nog de blauwe plekken zien overal op zijn lichaam. Hij moest zijn handboeien aanhouden tot hij terug in de gevangenis was (3 à 4 uur), waar hij opgewacht werd door een interventieteam van 10 man die hem naar het cachot moesten brengen. Toen heeft hij gezegd dat hij niet naar het cachot ging zonder zijn advocaat te raadplegen. Omdat hij rustig was werd het toegestaan. Volgens X is het zijn advocaat die bedongen heeft dat hij naar het ziekenhuis zou gebracht. Volgens de directie is het de medische dienst van de gevangenis die hem doorverwezen heeft. Zijn advocaat heeft klacht ingediend tegen de politieagenten die hem aangepakt hebben. De wrijving tussen X en een politieman was begonnen in de transportwagen. Er zaten mannen te roken in de celwagen en X werd hiervan beschuldigd. Hij ontkende dat en verwees naar diegenen die het gedaan hadden. Toen hij in zijn cel zat vroeg hij water, het was er heel warm. Op een of andere manier is een politieagent toen heel boos geworden en kwam er de interventie van de politiemensen met zwarte handschoenen. (LL)

Observatie 28 augustus – Foutje bij de griffie

X had documenten op de griffie aangevraagd: UV, PV, BD-ET en V I alsook een attest van Gevangenschap. De griffie antwoordde dat hij behalve het attest van gevangenschap geen andere documenten kon krijgen, omdat hij het statuut van beklaagde had. De griffie was kennelijk niet op de hoogte van het feit dat de raadkamer besloten had om hem vrij te laten voor de feiten waarvoor hij was aangehouden, maar hij zat terug in detentie omdat hij zijn voorwaarden geschonden had. Dus heeft hij wel het statuut van gedetineerde. Zijn verhaal bleek juist te zijn en de griffie heeft meteen in het systeem de aanpassing doorgevoerd. De griffie zal ook de gevraagde documenten aan hem bezorgen. (LL)

Observatie 31 juli 2022 – Ongelijke behandeling naargelang functie

X en Y hebben het aanvoelen dat de fatiks in de gevangenis meer voordelen krijgen dan andere gedetineerden. Zo zouden zij bijvoorbeeld voorrang krijgen om naar de dagzaal te gaan. Ze vinden dit oneerlijk omdat zij ook hard werk verrichten in de gevangenis, zoals het ophalen van vuilnis etc. Ze vragen om een gelijke behandeling tussen de fatiks en de andere gedetineerden. (SB)

Observatie 11 augustus 2022 – Passief roken en gebrek aan verluchting

X heeft aangegeven een niet-roker te zijn en wordt toch op cel geplaatst met een zware roker. Verder is er een gebrek aan verluchting, waardoor betrokkene de rook niet kan ontwijken. Hij is 61 jaar en heeft nog nooit gerookt. Hij maakt zich zorgen over de gevolgen die dit heeft voor zijn gezondheid. X heeft dit al aangekaart bij de directie, maar na twee weken is er nog niets veranderd. (SB)

3.2 TRANSVERSAAL THEMA VAN HET JAAR 2022 : OVERBEVOLKING

3.2.1 Evolutie van de (over)bevolking beschreven aan de hand van de cijfers van de gevangenispopulatie

De gevangenis van Antwerpen biedt plaats aan 439 gedetineerden. Daarvan zijn 48 plaatsen voorbehouden voor vrouwelijke gedetineerden. Op de psychiatrische afdeling kunnen 51 personen verblijven. De afdeling beperkte detentie kan 26 gedetineerden herbergen.

In Antwerpen is er evenwel sprake van een permanente overbevolking.

Datum	Totaal	Vrouwen	F-vleugel	Halve vrijheid	Veiligheidscel
7/01	670	48	56	16	4
29/01	714	48	57	19	3
5/02	726	47	57	22	0
9/03	710	49	53	21	3
20/03	720	48	58	21	2
7/04	708	48	59	20	3
4/05	685	45	58	20	7
15/05	685	40	58	19	6
28/05	706	47	57	20	3
12/06	682	49	55	14	2
19/06	672	49	55	6	2
9/07	673	53	58	18	5
16/07	652	50	55	18	5
31/07	653	55	58	17	3
11/08	697	62	56	18	3
22/08	716	61	57	18	4
1/09	699	58	56	18	10
16/09	704	56	58	17	3
27/09	726	58	58	15	8
8/10	727	59	57	6	2
30/10	699	58	55	11	9
6/11	718	62	55		5
20/11	732	60	55	8	7
4/12	731	62	57		4
21/12	700	55	56	6	2

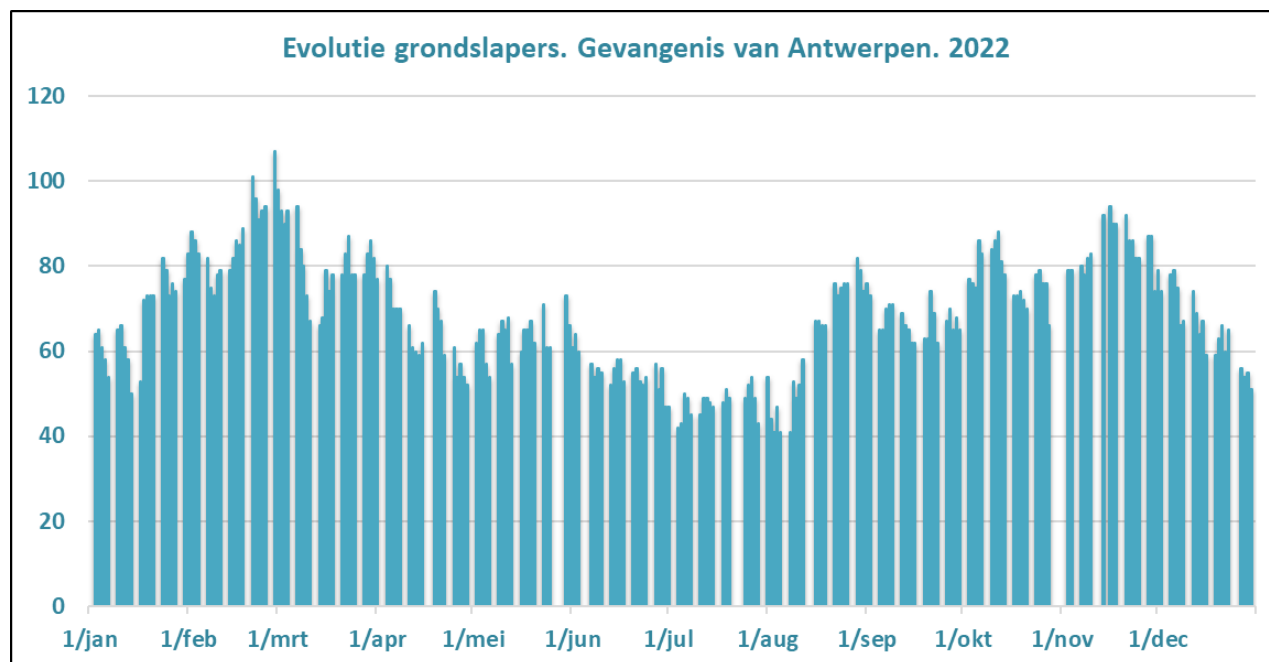
Figuur 4 Bezettingcijfers gevangenis Antwerpen, 2022

3.2.2 Gevolgen van de overbevolking. Grondslapers

Een van de pijnlijke gevolgen van de overbevolking van de gevangenis is dat er te weinig bedden zijn en een aantal gedetineerden op de grond moeten slapen.

In 2022 werd op bepaalde dagen het aantal grondslapers geregistreerd. Voor de 247 dagen dat men registreerde, bedroeg het gemiddelde voor 2022 68,6 grondslapers.

Op 28 februari 2022 werd een piek bereikt van 107 grondslapers; Het kleinste aantal grondslapers bedroeg 41. Dat aantal werd geregistreerd op 3, 5 en 8 augustus 2022.



Figuur 5 Grondslapers, gevangenis Antwerpen, 2022

Het totaalcijfer omvat zowel mannen als vrouwen. Het zijn toch vooral mannen die op de grond moeten slapen. Het aantal vrouwen is beperkter. Op 18 augustus 2022 liep hun aantal niettemin op tot 7 grondslaapsters. Voor de 247 registratiedagen tellen we 1 dag 7 grondslaapsters, 5 dagen 6 grondslaapsters, 13 dagen 5 grondslaapsters, 13 dagen 4 grondslaapsters, 36 dagen 3 grondslaapsters, 46 dagen 2 grondslaapsters, 54 dagen 1 grondslaapsters en 79 dagen geen grondslaapsters.

3.2.3 Gevolgen van de overbevolking. Onze observaties

Onze observaties bevestigen de vele negatieve gevolgen van de overbevolking.

Observatie 29 januari - Cel te klein voor drie personen

X klaagt schriftelijk en samen met zijn celgenoten de niet leefbare opstapeling van drie personen in een veel te kleine cel (1,5 op 3,5 m) aan. Hierdoor moet iemand op de grond slapen. (DL)

Observatie 8 oktober 2022 - Cel te klein voor drie personen

Gedetineerde X gaf aan dat hij drie dagen op een cel heeft gezeten die veel te klein is om met 3 personen te delen. Hij moest naast het toilet op de grond slapen, wat hij omschreef als onmenselijk. Hij verhuisde naar een cel voor 3 personen en daarmee was dit persoonlijk probleem opgelost maar hij vroeg toch om dit met de directie te bespreken: hij hoopte dat gelijkaardige cellen niet meer gebruikt zouden worden om 3 mensen te herbergen. (LC)

Observatie 29 januari - Overbevolking

X klaagt het onmenselijke leven in een vroegere cel aan waar ze eerst met zeven en daarna met zes waren opgesloten. Hijzelf was ziek geworden omdat hij op de grond moest slapen. Hij had koorts en problemen met de luchtwegen. De toestand van de cel was verschrikkelijk. De lavabo's waren verstopt en bleven dat ook na herhaalde vraag om herstelling. Er moest gewerkt worden met emmers onder de lavabo's die dan herhaaldelijk moesten geleidigd worden. De toiletten werden niet gereinigd en waren bijzonder smerig. Sommige dagen was er geen wandeling. (DL)

Observatie 5 juni - Overbevolking

Opnieuw een klacht van overbevolking. In deze cel wordt er reeds voor de derde maal een derde man bijgeplaatst. Een derde man op cel betekent een grondslaper. X wil daarover de media inlichten. Hij schijnt een waslijst aan klachten te hebben opgesteld in meervoud. Voor de advocaat, de media en de CVT. De grieven zijn gekend: onmenselijk, onleefbaar, trappen op elkaar, slapen naast het toilet, de koelkast niet meer open krijgen, enorme frustraties....

Observatie 8 oktober 2022 - Conflicten tussen celgenoten

Zelfde gedetineerde X en medecelgenoot Y spraken ons ook elk apart aan over hun derde celgenoot in een te kleine cel. Door zijn agressief gedrag en constant geroep en getier was het niet om uit te houden. We konden dit zelf ook ondervinden toen wij ons naar de cel begaven. Gelukkig voor gedetineerden X en Y werd Z overgeplaatst naar een andere cel. (LC)

Observatie 15 januari 2022 - Gevolgen overbevolking en ziektemeldingen personeel

X had vorige week een uitnodiging om op gesprek te gaan in een psychiatrische instelling waarnaar hij hoopt te worden getransfereerd. De afspraak ter plekke was gepland om 11.00u. Echter is men uit Antwerpen pas om 11.15u vertrokken, waardoor hij 45 min te laat kwam. Volgens X kon de rondleiding niet doorgaan en werd te laat opdagen gelijkgesteld aan niet komen opdagen. De transfert zou zo zijn geschrapt. Betrokkene vindt dit een uitermate spijtige zaak. Bovendien volgde er nog wat misverstanden bij zijn terugkeer in Antwerpen, waar hij al volledig uitgeschreven was en zijn rekening en telefoon geblokkeerd waren. Hij werd naar zijn zeggen zelfs beschuldigd van gevlucht te zijn. Een week later was de administratie nog steeds niet opnieuw in orde.

De intake in het psychiatrisch centrum dient te gebeuren met vervoer en begeleiding van de gevangenis. Omwille van veel nieuwe ziektemeldingen op de dag van de intake, kon er niet direct iemand vrijgemaakt worden om hem te begeleiden, waardoor men pas met anderhalf uur vertraging kon vertrekken. Het gesprek in de instelling kon daardoor niet meer plaatsvinden. Volgens de directie heeft X nog wel een korte rondleiding op de afdeling gekregen, en heeft zijn vragen kunnen stellen. Intussen heeft de PSD met de instelling kunnen regelen dat het intakegesprek in de gevangenis zal plaatsvinden. Bij terugkeer in de gevangenis is men betrokkene in het systeem vergeten aan te duiden als zijnde teruggekeerd. Daardoor werd hij 's avonds automatisch

afgeschreven. Ondertussen is dat administratief rechtgezet. Ook zijn interne rekening is dan terug op actief gezet. (DL)

Observatie 6 maart 2022 - De gevangenisbibliotheek gesloten en onderwijsaanbod beperkt

X meldt en betreurt dat bij personeelstekort of bij stakingsaanzeggingen de bibliotheek gesloten wordt. Ook het onderwijsaanbod wordt ingeperkt. X wil graag ook in de gevangenis zijn persoonlijke ontwikkeling en zijn educatie ernstig nemen, wat onmogelijk is als het aanbod voortdurend wordt afgebouwd. (FJ)

3.2.4 Structurele initiatieven met en zonder gevolgen voor de overbevolking

Initiatieven genomen door de CvT

In het begin van het jaar werden door de voorzitter in naam van de hele CvT brieven gestuurd naar de burgemeester van Antwerpen en de Gouverneur van de Provincie Antwerpen.

We ontvingen een kort antwoord op onze tweede brief naar burgemeester Bart De Wever met een bedanking voor de update en de suggestie om een maximaal aantal gedetineerden voor de Antwerpse gevangenis op te leggen.

Vervolgens nam Burgemeester De Wever op 1 maart de volgende administratieve maatregel. Daarin werd gesteld dat:

- 1) de bevolkingscijfers van het arresthuis maandelijks dienen doorgestuurd te worden naar het kabinet van de burgemeester;
- 2) dat de bevolking van de gevangenis gelimiteerd moet worden. Als overgangsmaatregel is de limiet in mei 680 gedetineerden; vanaf 1 juli wordt de maximumcapaciteit 660 gedetineerden.

De burgemeester-norm heeft geen effect

Het gevangeniswezen heeft grote inspanningen geleverd om via transfers van grondslapers de gestelde limieten te bereiken.

In de praktijk werd deze burgemeester-norm evenwel niet gehaald. De eerste werkdag van mei waren er 701 gedetineerden, 21 mensen boven de norm. Begin 2023 waren er 736 gedetineerden in Antwerpen, wat voor de directie een reden was om een alarmkreet te slaken.

De gevangenissector aan het eind van de keten. Als de voorgaande schakels niet in beweging komen (parket, onderzoeksrechters, politie, psychiatrische instellingen, FPC's, de geestelijke gezondheidszorg...) is het zeer moeilijk voor een gevangenisdirecteur om dit te beheersen. De regionaal directeur, Jo Demuynck, verzekerde ons dat EPI alles zou doen om de norm te handhaven. Maar dat blijkt lukt niet.

Burgemeester De Wever stuurde brieven naar Minister van Justitie Van Quickenborne, om de aanslepende overbevolking aan te kaarten.

De vaststelling is dat het besluit van de burgemeester een wensroom is, een louter theoretische daad. De praktijk is anders. En een beslissing van een magistraat (opsluiten) staat blijkbaar nog altijd boven die van de bestuurlijke administratie.

Overleg georganiseerd door de gouverneur

Gesensibiliseerd door de brieven van de Commissie van Toezicht nam de gouverneur van Antwerpen Cathy Berx de beslissing om met een brede reflectiegroep de overbevolking in het Arresthuis van Antwerpen op te volgen.

Deze reflectiegroep bestaat uit: de gouverneur en medewerkers, de adviseur veiligheid van de stad Antwerpen, de kabinetschef van de Minister van Justitie, een vertegenwoordiger van het kabinet Demir, de directrice van het arresthuis van Antwerpen, de directeur-generaal van EPI, de lokale politie, de procureur-generaal, de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, de eerste voorzitter van het Hof van Beroep, onderzoeksrechters... Kortom een hele waaier van verantwoordelijke personen.

De Commissie van Toezicht krijgt de verslagen toegestuurd. De problematiek van de overbevolking van de Antwerpse gevangenis wordt vanuit verschillende perspectieven belicht, maar heel daadkrachtig is deze denktank niet.

4 HET BEKLAGRECHT

4.1 DE KLACHTENCOMMISSIE VAN ANTWERPEN

4.1.1 Samenstelling

Op 01.01.2022 was de KC van Antwerpen samengesteld uit 3 actieve leden en 1 juriste/griffier:

- Foets Etienne , voorzitter van de KC , jurist , gepensioneerd ambtenaar
- El Morabet Imane , lid, juriste bij Unia (Interfederaal Gelijkekansen-centrum)
- Peeraer Marc , lid , jurist , gepensioneerd , ere-magistraat
- Helsen Sofie, juriste , werkzaam bij het secretariaat van de klachtencommissie van de CTRG. Zij staat de KC met raad en daad bij en zorgt er voor dat de beslissingen van de KC juridisch correct worden opgemaakt. Zij ondersteunt de KC's van de PI's Antwerpen en Beveren. Tijdens het zwangerschapsverlof van mevr. Sofie Helsen werd zij vervangen door mevr.Eva Priem. Zij heeft ons eveneens goed ondersteund gedurende de maanden dat Sofie afwezig was.

Teneinde hun onafhankelijkheid en onpartijdigheid als lid van de KC te vrijwaren treden de eerste drie actieve leden niet (meer) op als maandcommissaris.

Zijn plaatsvervangend lid van de KC:

- De Clerck Sanne , advocaat aan de balie Antwerpen-
- Goos Anais : advocaat aan de balie Antwerpen
- Goedertier Nathalie, referendaris bij de REA Antwerpen
- Lagae Lieve, gepensioneerd, erkend bemiddelaar

4.1.2 Functioneren

Hiervoor wordt verwezen naar de wetgeving zoals terug te vinden in de artikelen 147 t/m 158 van de Basiswet van 12.01.2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden (hierna Basiswet).

De KC zetelt en vergadert in principe twee maal in de maand, iedere woensdag in de onpare weken, telkens van 14 u tot 16 u in de commissiezaal van de P.I. die ruim genoeg is om meerdere personen coronaproef op te roepen.

Er vonden een drietal besprekingen plaats met de directeur van de P.I m.b.t. de werking van de KC waarbij o.a. aan bod kwamen :

- verspreiden van de nodige info onder de gedetineerden over de werking van de KC;
- de vraag om er op toe te zien dat de administratieve vereisten die opgenomen zijn in de bijlagen van de collectieve brieven van DG EPI beter zouden worden nagekomen (handtekening, naam en hoedanigheid van ondertekenaar, datum, aankruisingen...);
- de vraag tot het in herinnering brengen van de te volgen procedures voor zaken waarover meerdere klachten werden ontvangen (bv. procedure naaktfouillering);
- de KC een beter inzicht geven in de werking van de P.I. en de omgang met de gedetineerden.

Het regelmatig aangaan door de voorzitter van de KC van een gesprek met de directie wordt tot op heden als zeer constructief beschouwd. Onduidelijkheden kunnen op deze wijze worden uitgeklaard en er wordt ook wederzijds begrip voor elkaars werking gecreëerd, nl. dat de directie vooral pragmatisch te werk gaat, terwijl de KC vooral juridisch optreedt en dus nagaat of de beslissingen wettelijk, billijk en evenredig zijn. Jammer genoeg weigert de CTRG om deze activiteit te honoreren.

Het ICT pakket is in de loop van 2021 operationeel geraakt. In 2022 kwam er ook een databank beschikbaar met alle uitspraken van alle KC's. en de beroepscommissie (BC). Er wordt verder gewerkt de share point (SP) gebruiksvriendelijker te maken.

4.2 BEDENKINGEN BIJ DE IMPLEMENTATIE VAN HET KLACHTENRECHT

4.2.1 Het gebruik van de bemiddeling

KC Antwerpen heeft ervoor gekozen om deze uitdaging vooralsnog naast zich neer te leggen. De directie is de bemiddeling niet genegen en de bedrijfscultuur leent er zich nog niet voor.

De CvT/ KC wenst de resultaten af te wachten in andere gevangenissen en arresthuizen.

Het is misschien aangewezen dat de bemiddelaars – teneinde hun onafhankelijkheid te bewaren t.a.v. alle betrokken partijen – opgenomen worden in een regionale pool (max per provincie) waaruit dan kan geput worden. De opleidingsinspanningen terzake kunnen zich concentreren op diegenen die de bemiddelingen daadwerkelijk gaan uitvoeren.

4.2.2 Het informeren van de gedetineerden

Een informatieve ronde heeft nog niet plaats gevonden. 650 mensen in groepjes van 15 informeren zou tijdsintensief zijn. Daarom werd tijdens een laatste overleg hierover met de directeur voorgesteld om een video-opname te maken waarin de voorzitter van de CVT en de KC elk een toelichting zouden geven bij de werking van de CVT en de KC van de P.I. Antwerpen.

Deze video-opname zou dan kunnen bekeken worden door de gedetineerden in de gevangenis wanneer het hen uitkomt.

Hoewel er nog geen informatieronde heeft plaatsgevonden, stelt de KC vast dat gelet op het relatief hoge aantal ontvangen klachtformulieren, de gedetineerden wel hun weg naar de KC vinden (voor KC Antwerpen : 120 klachtenformulieren – zie statistische cijfers hierna).

4.3 ENKELE VASTSTELLINGEN OP BASIS VAN DE KLACHTEN DIE DE KC ONTVANGEN HEEFT

4.3.1 Collectieve straffen, het vermoeden van onschuld en medeplichtigheid

De KC heeft al enkele malen klachten behandeld m.b.t. tuchtbeslissingen ingevolge het vinden van verboden voorwerpen (GSM of drugs) in een cel waarin meerdere gedetineerden verblijven. Meestal verklaren de gedetineerden dan dat deze voorwerpen niet van hen zijn en dat zij niet eens wisten dat deze zich in de cel bevonden.

De tuchtoverheid ziet zich verplicht om hiertegen op te treden en zal daarom gebruik maken van het Tuchtregime voorzien in de Basiswet.

In het jaarverslag 2021 wordt hier uitgebreid en gedetailleerd op ingegaan.

Tegen diverse beslissingen van de KC werden beroepen ingediend door de directie bij de BC.

De beslissing van de Nederlandstalige BC dd 31 januari 2023 (BC/22-0119) bevestigt het standpunt van de KC dat hierover wordt ingenomen.

4.3.2 Beoordeling toerekeningsvatbaarheid van geïnterneerden door de directie in het kader van tuchtprocedures

Tuchtsancties opgelegd aan geïnterneerden werden ook vernietigd door de KC, aangezien niet met zekerheid kon vastgesteld worden dat de klager-geïnterneerde op moment van de feiten toerekeningsvatbaar was.

De tuchtregeling kan alleen worden toegepast als vaststaat dat de geïnterneerde zich op het moment van de feiten bewust was van zijn daden en van het laakbare karakter ervan (RvS d.d. 13 juli 2017, nr. 238.815 van en RvS d.d. 20 februari 2020, nr. 247.098 en KC Sint-Gillis: KC29/20-0006 en KC29/20-0004 d.d. 2 december 2020; KC 29/21-0003 en KC29/21-0008 d.d. 11 maart 2021).

De directeur die een tuchtmaatregel wenst op te leggen aan een geïnterneerde dient dus de nodige inlichtingen in te winnen en het nodige onderzoek te verrichten over de geestelijke gezondheidstoestand van de geïnterneerde om zijn of haar verwijtbaarheid te beoordelen.

Dit principe is ook bevestigd door de Beroepscommissie: de interne overtuiging van de directeur dat de feiten vaststaan en dat de geïnterneerde zich op het moment van de feiten bewust was van zijn daden en van het laakbare karakter ervan, is onvoldoende hiervoor (zie ook RvS d.d. 20 februari 2020, nr. 247.098). De instructies van DG EPI van 26 april 2021 doen hier geen afbreuk aan.

De Raad van State heeft op 13 september 2022 in een cassatiearrest tegen een beslissing van de Franstalige BC geoordeeld dat een advies van een psychiater m.b.t. de toerekeningsvatbaarheid van de geïnterneerde voor zijn gedragingen niet wettelijk vereist is.

Het komt de directeur toe en niet aan een psychiater-expert om te beslissen of een gedetineerde verantwoordelijk kan gesteld worden voor de ten laste gelegde feiten.

Naar aanleiding van deze uitspraak stuurde DGEPI op 2 december 2022 een nieuwe communicatie m.b.t. deze aangelegenheid, die deze van 26 april 2021 vervangt:

Bij de opstart v.d. tuchtprocedure moet de directeur in de tuchtbeslissing motiveren waarom hij de persoon verantwoordelijk acht voor zijn daden.

Zo de raadsman van de klager tijdens de hoorzitting meent dat zijn cliënt niet aansprakelijk kan worden geacht voor zijn daden en de tuchtinbreuk klager dan ook niet kan worden toegerekend, is het van belang dat de zienswijze van de directeur in het PV van de hoorzitting duidelijk wordt opgenomen.

- Als de directeur over onvoldoende gegevens beschikt om te oordelen of de tuchtrechtelijke inbreuk kan worden toegerekend vraagt hij een advies van de PSD-psychiater.
- Als deze psychiater meent dat de inbreuk kan worden toegerekend, kan de directeur tuchtrechtelijk sanctioneren.
- Als deze psychiater meent dat de inbreuk niet kan worden toegerekend dan is het opleggen van een tuchtsanctie niet mogelijk.

De directie van de P.I. Antwerpen heeft in 2022 er al enkele malen zelf voor gezorgd dat er een psychiatrisch verslag aanwezig is in het tuchtdossier van een klager waarin dieper wordt ingegaan op de toerekeningsvatbaarheid van de geïnterneerde.

Deze wijze van handelen van de directie kan alleen maar positief beoordeeld worden en laat de KC toe om een goede onderbouwde beslissing te nemen bij de behandeling van een klacht tegen een tuchtsanctie opgelegd door de directie t.a.v. een geïnterneerde.

4.3.3 Recht op aanwezigheid van een advocaat in de procedure van een bijzondere veiligheidsmaatregel (BVM) voor geïnterneerden

De KC heeft ook enkele beslissingen genomen waarin geoordeeld werd dat geïnterneerden recht hebben op bijstand van een advocaat in de procedure van een BVM, ook al voorziet de basiswet dit niet. Tot die conclusie is de KC gekomen op basis van internationale normen die het belang van adequate rechtsbijstand voor personen met een verstandelijke handicap benadrukken en die maatregelen ter bescherming en bevordering van de rechten van gedetineerden met speciale behoeften vereisen.

Dat standpunt is ondertussen bevestigd door de Nederlandstalige BC (BC/22-0123) d.d. 31.januari 2023.

4.3.4 Het toekennen van compensaties

Op basis van de cijfers stellen wij vast dat de KC weinig compensaties heeft toegekend, terwijl dit toch een mogelijkheid is die voorzien is in de Basiswet.

4.3.5 Administratieve slordigheden met consequenties

Tijdens de behandeling van diverse klachten botste de KC regelmatig op diverse administratieve problemen die een invloed kunnen hebben op de bewijslast en uiteindelijk op het al dan niet vernietigen van de opgelegde sanctie.

- Zo stelde de KC regelmatig vast dat het RAD (Rapport aan de Directeur) niet op een correcte wijze werd ingevuld (naam en hoedanigheid van het personeelslid dat het RAD opmaakt gevolgd door diens handtekening ontbreekt);
- Tijdens hoorzittingen van de KC bleek menigmaal dat klagers niet akkoord konden gaan met de onjuiste en/of onvolledige opmaak van het verslag van de tuchtrechtelijke hoorzitting.

Naast de klagers waren er ook advocaten die ons dit meldden.

Klagers en advocaten konden dit maar vaststellen nadat het verslag van de tuchtrechtelijke hoorzitting al was opgemaakt en hun later ter kennisname werd bezorgd.

Nergens was er een mogelijkheid voorzien om hun opmerkingen toe te voegen aan het bewuste verslag van de tuchtrechtelijke hoorzitting.

Laat nu net zo'n verslag voor de KC belangrijk zijn bij de behandeling van de klacht .

Wat is dan nog de bewijswaarde van zo'n verslag waarvan de inhoud geheel of gedeeltelijk wordt betwist door klager en/of diens advocaat?

Beslissingen die door de directie worden genomen worden in sommige situaties eerst mondeling medegedeeld door de directie of namens de directie aan de gedetineerde.

Wanneer deze beslissing wat later dan op papier wordt overhandigd, aan de gedetineerde wordt - wanneer de gedetineerde weigert te tekenen voor kennisname van deze beslissing - nergens vermeld dat hiervan twee cipiers getuigen waren van deze weigering en worden de namen van deze cipiers nergens genoteerd alsook niet het tijdstip waarop dit gebeurde.

Dergelijke slordigheden werden vaak ter kennis gebracht aan de directie met het verzoek om hun medewerkers attent te maken op de mogelijke juridische gevolgen hieraan verbonden bij de behandeling van een klacht door de KC.

4.3.6 Negatieve houding van de directie t.a.v. de KC

De directie vindt vaak dat de KC als audit optreedt t.a.v. de werking in hun gevangenis. Zij menen dat zij vooral pragmatisch moeten handelen en dat de KC daar niet altijd oog voor heeft.

De directie vindt ook dat de KC de klachten te breed opvat en stukken opvraagt die volgens hen niet relevant zijn voor de beoordeling van die klachten, terwijl dit naar de mening van de KC steeds stukken betreffen waarvan in het tegensprekelijke verweer van de directie melding wordt gemaakt en waarbij het opvragen ervan de tegensprekelijkheid van de procedure voor de KC moeten waarborgen.

Wij botsen ook regelmatig op slordigheden van de directie bij de behandeling van een tuchtdossier (vb. ontbreken van de nodige handtekeningen, ontbreken van de nodige documenten ter staving van hun standpunten , onduidelijkheden bij gebruikte data, enz.) Dit kan vaak geweten worden aan de hoge werkdruk voor de directie o.a. veroorzaakt door de overbevolking en het niet beschikken over voldoende personeel, laat staan gekwalificeerd personeel, bij het behandelen van tuchtdossiers.

4.3.7 Jurist/griffier

De KC is heel tevreden wat betreft de samenwerking met de haar toegewezen juriste/griffier, mevr. Sofie Helsen.

De werkdruk staat o.i. een snelle afhandeling van een klacht zoals beoogd wordt in de basiswet in de weg. Hieraan zou men kunnen tegemoetkomen door bv. de jurist/griffier te ontlasten van bepaalde administratieve werkzaamheden die in wezen niets te maken hebben met de essentie van hun ruim takenpakket.

4.4 CIJFERMATIGE GEGEVENS M.B.T. DE WERKING

Hieronder een aantal cijfers betreffende alle dossiers die in 2021 en 2022 werden aangemaakt.

In sommige dossiers werd in 2022 nog geen beslissing genomen. Met deze beslissingen kan dus nog geen rekening worden gehouden. Een dossier kan soms meerdere klachten bevatten.

	2021	2022
Aantal klachten geregistreerd door het secretariaat	107	120
Aantal bemiddelingen	0	0
Opgetreden als alleen zetelend rechter	36	50
Voltallige KC	63	64
Aantal zittingen	44	35
Aantal beslissingen zonder zitting	63	85
Aantal klachtafstanden	15	5
Klacht was geheel of gedeeltelijk gegrond	18	39
Klacht was geheel of gedeeltelijk gegrond met tegemoetkoming	1	1
Klacht is geheel of gedeeltelijk onontvankelijk	24	30
Klacht is geheel of gedeeltelijk onontvankelijk en ongegrond	5	5
Klacht is ongegrond	37	23
Aantal beroepen bij Beroeps Commissie	5	9
Gemiddeld aantal dagen tussen beslissing en ontvangst van de klacht	30	35
Gemiddeld aantal dagen tussen eindbeslissing en betekening	4	2

Figuur 6 Cijfers werking Klachtencommissie Gevangenis Antwerpen, 2022

5 BELANGRIJKE BESLUITEN EN AANBEVELINGEN VOOR 2022

5.1 DE OVERBEVOLKING VAN DE GEVANGENIS VAN ANTWERPEN

In het jaar 2021 probeerde de CvT om de publieke opinie en de beleidsmakers te sensibiliseren om er zich rekenschap van te geven dat vele gevangenen, en zeker het arresthuis in Antwerpen, overbevolkt zijn. Plannen om alle korte straffen ook daadwerkelijk te laten uitvoeren zou tot nog meer mensonwaardige toestanden in de gevangenen leiden, voorspelde de CvT. Op 18 augustus 2021 verscheen de opinie *Een gevangenis is meer dan een opstapeling van lichamen* in De Standaard. En op 30 november 2021 verscheen in dezelfde krant de opinie: *Muizen op de muren, matrassen op de grond*. Naast deze tribunes in de kranten werden ook brieven gestuurd naar de Minister van Justitie Vincent Van Quickenborne, de voorzitter van de Rechtbank van Eerste aanleg, Burgemeester Bart De Wever, Provinciegouverneur Cathy Berx.

In het jaar 2022 is er gehoor gegeven aan deze brieven en tribunes:

1. De burgemeester van Antwerpen vroeg om maandelijks geïnformeerd te worden over het aantal gedetineerden in het Arresthuis. Hij gaf ook het bevel aan de Belgische Staat en de Federale Overheidsdienst Justitie om voor de penitentiaire inrichting van Antwerpen een maximumcapaciteit van 680 gedetineerden in acht te nemen vanaf 1 mei 2022. Vanaf 1 juli 2022 wordt de maximumcapaciteit vastgelegd op 660 gedetineerden.
De burgemeester van Antwerpen formuleerde tevens zijn bezorgdheid omtrent de overbevolking van het arresthuis in Antwerpen in brieven aan de minister van Justitie Vincent Van Quickenborne. De minister antwoordde dat er 284 extra tijdelijke plaatsen werden gecreëerd om de arresthuizen te ontlasten; dat er een politiek akkoord werd bereikt met het oog op het tijdelijk openhouden van de oude capaciteit van Dendermonde en St. Gillis, in afwachting van de opening van 3 FPC's. Dit gaat om 350 extra plaatsen. De transitiehuizen worden verder uitgebreid tot 100 plaatsen.
2. De provinciegouverneur Cathy Berx nam het besluit om een begeleidingscommissie op te richten, bestaande uit betrokken actoren op de verschillende niveaus en uit verschillende sectoren, om de specifieke situatie van het Antwerpse arresthuis op de voet te blijven volgen. Deze commissie kan werk maken van maatregelen om in te grijpen op de instroom, verblijfsduur en uitstroom van gedetineerden.

AANBEVELING

Als CvT volgen we de realiteit van de overbevolking systematisch op. We houden contact met de beleidsmakers en blijven insisteren op maatregelen. De minimale doelstelling is het wegwerken van de grondslapers.

5.2 VEILIGE DETENTIE

Een gevangenis moet voor veiligheid zorgen. Veiligheid voor de maatschappij, en ook de gedetineerden hebben recht op een veilige detentie. Tijdens de gesprekken met gedetineerden

tijdens de wekelijkse rondgang in de gevangenis vernemen wij dat er heel wat onveiligheidsgevoelens leven. Soms worden gedetineerden bedreigd: mensen in halve vrijheid worden onder druk gezet om het een of het ander binnen te smokkelen. Er is ook de ‘overgooiproblematiek’: er worden tennisballen met drugs of andere pakketjes over de muur gegooid door kompanen van wie in de gevangenis zit. Er zijn rivaliserende bendes die overgaan tot vechtpartijen als er discussie is over de overgegooid drugs of gsm’s.

AANBEVELING

- 1) Er moet op toegezien worden dat slachtoffers van geweld van medegedetineerden geholpen worden om snel t.a.v. de politie of de Procureur des Konings klacht neer te leggen over het op hen uitgeoefende geweld. Het is belangrijk dat de slachtoffers betrokken worden bij deze klacht, of de mogelijkheid hebben dit zelf in te dienen. De informatie over hoe men contact kan opnemen met het parket moet beschikbaar zijn.**
- 2) Fysiek toezicht op de wandeling, of minstens het verbeteren van de camerabewaking op de wandeling, om van op afstand beter toezicht te houden.**

5.3 INFRASTRUCTUUR EN NETHEID

De gevangenis van Antwerpen dateert van 1859 en is uitgeleefd. Ook het CPT constateerde de ‘vervallen staat van de gevangenissen’. Er ontstaat schimmelvorming in de doucheruimtes, noodlichtjes branden niet, wc’s in strafcellen geraken niet doorgetrokken, lavabo’s lekken, stinkende rioolputjes, ventilatoren in strafcellen maken teveel lawaai door gebrekkig onderhoud, lekkende daken en dakgoten, ...

Van gedetineerden wordt verwacht dat ze zelf zorgen voor de netheid van hun cel, maar niet alle gedetineerden zijn in staat om de eigen cel opgeruimd en proper te houden.



Figuur 7 Toestand van een cel van een gedetineerde die weigert zijn cel te onderhouden

AANBEVELING

- 1) De directie moet permanent in contact staan met de Regie der Gebouwen om noodzakelijke herstellingen van lekkende daken, dakgoten en andere mankementen aan te kaarten.**
- 2) Het principe dat gedetineerden zelf voor de netheid van hun cel moeten zorgen moet zeker gehandhaafd worden, maar als sommige gedetineerden hiertoe niet in staat zijn zou een fatik van de sectie deze gedetineerden kunnen assisteren en coachen.**

5.4 STRAFCELLEN

De maandcommissarissen constateerden in 2022 dat er geregeld geïnterneerden op strafcellen worden geplaatst die in deze context absoluut kunnen gedijen. Een autistische jongeman zorgde voor een overstroming van zijn cel door dekens in de WC-pot te duwen. Een andere geïnterneerde met psychoses maakte de matras op zijn cel stuk en stopte de inhoud van zijn matras in zijn anus.

Maandcommissarissen constateerden verder dat er gedetineerden op strafcel werden geplaatst omdat ze weigerden om een derde man in een te kleine cel toe te laten. Is het zinvol om dit systematisch te doen? Is er geen andere aanpak mogelijk?

AANBEVELING

Het is belangrijk om de aanbevelingen uit het rapport van de CTRG inzake straf- en beveiligde cellen in onze Belgische gevangenissen ernstig te nemen: deze cellen minimaal gebruiken, en voor geïnterneerden helemaal niet.

De CvT heeft zich voorgenomen om nauwlettend toe te zien op het gebruik van de straf- en beveiligde cellen.

Via vragenlijsten voor en gesprekken met de mensen die in een strafcel verblijven zullen de maandcommissarissen peilen wat de ervaringen zijn: zijn de omstandigheden vervuld?

Lectuur voorhanden? Tijdig bezoek van directie of dokter?

Ook met de toezichthoudende penitentiaire beampten zullen gesprekken worden gevoerd.

Gedetineerden die protesteren tegen een derde man op cel... daarmee moet gesproken worden. Deze mensen onmiddellijk in een strafcel opsluiten is ongepast.

5.5 DE GEZONDHEIDSZORG IN DE GEVANGENISSEN MOET VERBETERD WORDEN

In de loop van 2022, meer bepaald op 30 november 2022, werd er een collectieve brief geschreven naar de krant door 15 gezondheidswerkers (huisartsen, psychiaters, verpleegkundigen) om de ondermaatse gezondheidszorg in de gevangenissen aan te klagen. Zeker bij stakingen worden de rechten van gedetineerden systematisch geschonden.

De artsen binnen de CvT van Antwerpen klagen over het ICT-systeem 'Epicure' gehanteerd door de Medische Dienst van de gevangenis. Het is onwerkbaar voor de dokters van de CvT.

Het zou moeten vervangen worden door een systeem dat compatibel is met gezondheidszorg in de burgermaatschappij.

AANBEVELING

Onderzoeken met de Medische Dienst van de gevangenis of ‘Epicure’ kan vervangen worden door een toegankelijker systeem.

5.6 ZICHTBARE NAMEN OP DE (NIEUWE) UNIFORMEN VAN DE PENITENTIAIRE BEWAKINGSASSISTENTEN

De namen van PBA's zouden naar verluidt op deze uniformen met velcro aangebracht worden. De leesbaarheid van de namen van de PBA's is belangrijk om de communicatie in de verslaggeving van CvT naar directie helder te maken. In het verleden was er vaak onduidelijkheid omdat de verplichting om badges te dragen niet werd opgevolgd. Wellicht zal de identificatie van personeelsleden vlotter verlopen met de nieuwe uniformen.

AANBEVELING

De directie herinnert regelmatig de PBA's dat het dragen van de naam op het uniform een verplichting is.

5.7 EEN GOED CONTACT MET HET THUISFRONT IS VOOR GEDETINEERDEN UITERST BELANGRIJK.

Voor een goede re-integratie na detentie is contact houden met partner, kinderen en familie cruciaal. Jammer genoeg zien we dat er geregeld iets fout loopt bij de organisatie van dit bezoek. Geregeld zijn er grieven hieromtrent.

AANBEVELING

Een perfecte organisatie van het bezoek is een belangrijk aandachtspunt voor de directie en het penitentiair kader. Wat fout loopt moet geredigeerd worden.

6 BELANGRIJKE WERKDOMEINEN EN UITDAGINGEN VOOR 2023

6.1 BLIJVEN SENSIBILISEREN OVER DE OVERBEVOLKING VAN DE ANTWERPSE GEVANGENIS

Het instellen van een maximum aantal gedetineerden voor het Arresthuis in Antwerpen heeft niet het gewenste resultaat bereikt. De norm is: maximum 660 gedetineerden. EPI heeft gezorgd voor vele transfers uit Antwerpen naar nieuw gecreëerde plaatsen in andere gevangenissen. De norm is één maand gehaald. Helaas hebben een groot aantal aanhoudingen na het ontcijferen van de informatie verkregen via de SKY ECC-telefoons, soms meer dan 800 aanhoudingen na een operatie, ervoor gezorgd dat de gevangenis steeds de gestelde norm overschrijdt. De gevangenisdirectie staat machteloos: zij mogen niemand weigeren, het arresthuis staat aan het eind van de justitiële keten. Door psychiatrische inrichtingen en FPC's worden wèl mensen geweigerd.

Met de 'begeleidingsgroep' samengeroepen door Cathy Berx wordt geanalyseerd hoe deze ontwikkeling te verklaren is en hoe het teruggedraaid kan worden.

6.2 SENSIBILISEREN OVER HET GROOT AANTAL 'GEÏNTERNEERDEN' IN ANTWERPEN EN ELDERS

Voor het brede publiek is het niet duidelijk dat er een zeer sterke stijging is van het aantal geïnterneerden. Geïnterneerden ondergaan geen 'straf', maar een 'maatregel' omdat ze een delict pleegden, terwijl ze niet toerekeningsvatbaar waren. De cijfers van FOD Justitie maken melding van 286 geïnterneerden in 2017; van 359 geïnterneerden in 2018; van 429 geïnterneerden in 2019; van 467 geïnterneerden in 2020; van 717 geïnterneerden in 2021; van 882 geïnterneerden in 2022. We zien dus een zeer sterke stijging in het aantal geïnterneerden! Hoe wordt dit veroorzaakt? En hoe deze groep mensen beter begeleiden en omkaderen binnen én buiten de gevangenissen?

6.3 NAAR EEN DEFINITIEVE OPLOSSING VOOR 'DE GEÏNTERNEERDEN' IN DE GEVANGENISSEN

In het vorige punt wezen we op de sterke stijging van het aantal geïnterneerden. Hoe lang nog is het houdbaar om deze doelgroep plaats te geven in de gevangenissen, in een periode waarin de politie en het parket massaal aanhoudingen verrichten in het kader van de drugsproblematiek en het werpen van granaten in Antwerpen. Een gevangenis is niet de juiste context voor (soms psychotische) geïnterneerden. Het personeelskader in de gevangenis is niet opgeleid om deze mensen te begeleiden. Nu, in het verleden werden nog 'welbepaalde doelgroepen' geweerd uit de gevangenis: landlopers/daklozen worden niet langer opgesloten; vroeger konden ook minderjarigen die een delict pleegden in de gevangenis belanden. Waarom niet de geïnterneerden weren uit de

gevangenissen? Voorwaarde is dan wel dat de geestelijke gezondheidszorg en de psychiatrische inrichtingen sterker worden uitgebouwd.

6.4 HET IN UITVOERING BRENGEN VAN HET MOGEN DRAGEN VAN DE EIGEN KLEDIJ

Ondanks de wettelijke regeling en uitvoeringsbesluiten mogen de mannen in het Antwerps arresthuis geen eigen kledij dragen. Ze mogen wel een T-shirt via de kantine kopen en die op hun cel wassen. Hun eigen T-shirt echter niet. Wij denken dat er ernstige overwegingen zijn om dit te verbieden. Wij vragen aan de directie: ook als er nog geen wasmachines staan op de secties moet het mogelijk zijn dat gedetineerden hun eigen T-shirts dragen en wassen op cel.

6.5 BESTAAN EN BEDOELING VAN CVT EN KC VERDUIDELIJKEN VOOR DE GEDETINEERDEN

Niet alle gedetineerden kennen en begrijpen de taken van CvT en KC. Ook niet alle PBA's kennen de taken van CvT en KC. Er bestaan mooie veelkleurige infolders over de taken van CvT en KC, maar deze papieren info voldoet niet. Het plan om in een aantal sessies van telkens 15 gedetineerden mondeling toelichting te geven is in het water gevallen door de pandemie. Achteraf bekeken lijkt de mondelinge toelichting in groepjes ook erg arbeidsintensief en langdurig. Er is gekozen om een filmpje te maken waarin deze informatie summier gegeven wordt, en dit op het video-kanaal van de gevangenis te plaatsen.